

FORUM INTEGRACJI SAMORZĄDOWEJ

Raport z obserwacji społecznej

W dniu 1 marca 2019 roku zostało zarejestrowane Stowarzyszenie Forum Integracji Samorządowej.

Jednym z celów naszej organizacji jest troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

W związku z powyższym, na podstawie art. 103c Kodeksu wyborczego, członkowie Stowarzyszenia podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego w dniu 26 maja 2019 roku pełnili funkcje obserwatorów społecznych.

Podstawy metodologiczne, którymi się kierowano podczas prowadzonych obserwacji:

- mobilna obserwacja krótkoterminowa - prowadzona w dniu głosowania;
- po wejściu do lokalu wyborczego wylegitymowanie się oraz przekazanie zaświadczenia wydanego przez organizację przewodniczącemu komisji;
- obserwacja zgodnie z przyjętym zakresem prowadzenia obserwacji;
- wypełnienie formularza z przeprowadzonej obserwacji;
- sporządzenie raportu końcowego z przeprowadzonych obserwacji.

Na każdym etapie pracy od obserwatorów społecznych wymagane było prezentowanie rzetelności oraz wysokiej kultury osobistej w relacjach ze wszystkimi uczestnikami procesu wyborczego.

Obserwacja była prowadzona w 37 Obwodowych Komisji Wyborczych ds. przeprowadzania głosowania w województwie pomorskim tj. Nr 4, 5, 8, 18, 19, 50, 53, 56, 59, 60, 61, 63, 84, 85, 86, 87, 88, 92, 122, 123, 163, 164, 169 w Gdańsku, Nr 6, 7 i 8 w Sopocie, Nr 31, 35 i 36 w Gdyni, Nr 1 i 7 w Kolbudach, Nr 1 i 2 w Kartuzach, Nr 15 w Kiełpinie, Nr 1 w Cedrach Małych, Nr 2 w Cedrach Wielkich, Nr 7 w Koszwałach, przez obserwatorów upoważnionych przez władze Stowarzyszenia.

Zakres prowadzonej obserwacji:

- oznakowanie lokalu wyborczego;
- dostosowanie lokalu wyborczego do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- przebieg procesu głosowania;
- zachowanie tajności głosowania;
- weryfikacja uprawnień obserwatorów społecznych;
- warunki panujące podczas głosowania.

Obserwację prowadzono na podstawie formularza opracowanego przez członków Stowarzyszenia. Na jego podstawie sformułowano wnioski.

Przy weryfikacji dostosowania lokalu wyborczego do potrzeb osób niepełnosprawnych posłużono się *Rozporządzeniem z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji*

wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, tak więc zwrócono uwagę na:

- lokalizację lokalu wyborczego (parter, piętro);
- urządzenia umożliwiające dotarcie do budynku (podjazd, winda);
- szerokość drzwi wejściowych;
- wysokość progów drzwi wejściowych;
- oznaczenie krawędzi stopni schodów;
- oznaczenie przegród szklanych;
- właściwości przeciwpoślizgowe posadzki;
- wymiary lokalu wyborczego;
- dostosowane miejsce zapewniające tajność głosowania;
- dodatkowe oświetlenie w miejscu zapewniającym tajność głosowania;
- wysokość urny wyborczej;
- szerokość przejścia pomiędzy miejscem wydania kart do głosowania, miejscem zapewniającym tajność głosowania a urną wyborczą;
- umieszczenie obwieszczeń PKW na właściwej wysokości.

Wnioski z przeprowadzonych obserwacji:

1. Wszystkie Komisje były prawidłowo oznakowane - na zewnątrz lokalu wyborczego, jak i wewnątrz.
2. W 31 obserwowanych Komisjach w udostępnionym lokalu znajdowała się tylko jedna OKW.
3. W żadnym lokalu wyborczym lub na terenie, na którym się on znajdował nie była prowadzona agitacja wyborcza.
4. Wszystkie Komisje zezwoliły na prowadzenie obserwacji procesu głosowania. Pojawiały się informacje od członków Komisji o konieczności posiadania przez obserwatorów społecznych w widocznym miejscu identyfikatorów, z imieniem, nazwiskiem, funkcją oraz nazwą Stowarzyszenia, które ich wskazało do prowadzenia obserwacji. Na pytania obserwatorów o podstawę prawną przedstawiano informację opracowaną przez Delegaturę Krajowego Biura Wyborczego w Gdańsku. W jednej Komisji odmówiono współpracy przy udzielaniu informacji. W jednej Komisji Przewodnicząca nie posiadała wiedzy czym różni się mąż zaufania od obserwatora społecznego.
5. W blisko 50% Komisji, członek OKW nie zweryfikował uprawnień Stowarzyszenia do wyznaczenia obserwatora społecznego.
6. W dwóch Komisjach obecni byli obserwatorzy społeczni z Komitetu Obrony Demokracji oraz w jednej mąż zaufania z Prawa i Sprawiedliwości.
7. Członkowie wszystkich Komisji sprawdzali dokumenty tożsamości głosujących.
8. W żadnej z Komisji nie zaobserwowano przypadku niepodpisania odbioru karty do głosowania na spisie wyborców.
9. W prawie wszystkich Komisjach członkowie używali nakładek zapewniających ochronę danych osobowych zgodną z RODO.

10. Wszystkie Komisje dysponowały nakładkami na karty do głosowania w alfabecie Braille'a.
11. We wszystkich lokalach były wymagane obwieszczenia i informacje o sposobie głosowania.
12. We wszystkich lokalach przestrzegana była tajność głosowania.
13. We wszystkich lokalach wyborczych (oprócz jednego) zapewniono wystarczającą liczbę miejsc zapewniających tajność głosowania. Jeden lokal był zbyt mały.
14. W żadnej z Komisji nie zaobserwowano przypadku aby wydawane wyborcom karty do głosowania były nieprawidłowo opieczętowane.
15. We wszystkich przypadkach urny były przezroczyste i prawidłowo zaplombowane.
16. Zaobserwowane przypadki dopisania do spisu wyborców, odbyły się zgodnie z procedurą.
17. W żadnej z Komisji nie zaobserwowano przypadku wyniesienia kart do głosowania.
18. Nie zaobserwowano przypadku robienia zdjęć swoich kart do głosowania.
19. W 6 Komisjach zgłoszono uwagi do pracy Komisji.
20. Trzy lokale nie były wystarczająco oświetlone.
21. 26 lokali było na liście dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami.
22. 23 lokale będące na liście dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami, nie były dostosowane do wymogów osób niepełnosprawnych. Jeden lokal mimo, że nie był na liście, był dostosowany do wymogów osób z niepełnosprawnościami.
Główne nieprawidłowości dotyczące dostosowania dla osób z niepełnosprawnościami dotyczyły: powierzchni antypoślizgowych, oświetlenia, oznaczeń drzwi kontrastujących z tłem, wysokości miejsca do głosowania, wysokości umieszczenia obwieszczeń wyborczych, wysokości urny, jedno z wejść do lokalu było dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, ale było zlokalizowane z boku budynku (dyskryminujące i stygmatyzujące podejście do osób niepełnosprawnych).

Ponadto zaobserwowano przeszkody, które były utrudnieniem dla osób z niepełnosprawnościami:

- brak dodatkowego światła;
- brak dodatkowego oznaczenia urny np. przez taśmę, aby była bardziej widoczna;
- brak szkieł powiększających.

Obwodowe Komisje Wyborcze, gdzie wystąpiły błędy:

- 1, 7 Kolbudy, 1, 2 Kartuzy, 31, 35, 36 Gdynia, 8 Sopot, 4 Koszwały, 15 Kiełpino, 18, 19, 50, 53, 56, 59, 60, 63, 86, 92, 122, 123, 169 Gdańsk - niedostosowanie lokalu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami pomimo objęcia go tym obowiązkiem;
- 1 Kolbudy, 1 Kartuzy, 1 Cedry Małe, 85,86, 87, 92, 169,Gdańsk, 7 Sopot - brak wiedzy członków Komisji o funkcji i uprawnieniach obserwatora społecznego;
- 1 Cedry Małe, 15 Kiełpino, 1, 2 Kartuzy, 4 Koszwały, 18, 84, 87, 88, 92, 163, 164, 169 Gdańsk, 31, 35, 36 Gdynia, 7 Sopot - brak weryfikacji uprawnień Stowarzyszenia do wyznaczenia obserwatora społecznego;
- 92 Gdańsk - brak wymaganej liczby członków - Komisja liczyła 10 osób, a obecnych było 6 (zgodnie z zasadą 2/3 winno być ich 7);
- 2 Cedry Wielkie, 7 Sopot - brak wystarczających warunków zapewniających tajność głosowania;

- 2 Kartuzy - brak wyznaczonego członka Komisji przy urnie, przypadki wrzucania kart w sposób umożliwiający identyfikację oddanego głosu;
- 1 Cedry Małe - niewidoczne obwieszczenia o składzie Komisji oraz okręgach wyborczych,
- 92, 163, 169 Gdańsk - nie były wystarczająco oświetlone.

Dodatkowe uwagi przekazane Komisjom:

Członków w Komisjach: 1 Kartuzy, 15 Kiełpino, 85, 86 Gdańsk, poinformowano o uprawnieniach obserwatorów społecznych i mężów zaufania.

Członków Komisji 163 Gdańsk poinformowano o niezachowaniu należytej staranności przy zapewnieniu ochrony danych osobowych. Członek Komisji nie używał nakładek chroniących przed nieuprawnionym dostępem do danych osobowych.

Komisja Nr 92 Gdańsk została poinformowana o zbyt małej liczbie obecnych członków Komisji.

Uwagi członków Komisji zgłaszane obserwatorom społecznym:

- brak wody do picia dla członków Komisji;
- niekomfortowe warunki pracy - niskie stoliki i krzesła dostosowane do dzieci;
- utrudnione możliwości dodzwonienia się przez członków Komisji na numery kontaktowe;
- brak kserokopiarki;
- powierzchowne i zbyt ogólne szkolenia z procedur wyborczych.

Spostrzeżenia obserwatorów:

1. Niepokój obserwatorów społecznych budzi fakt, że prawie wszystkie lokale wyborcze, będące na liście lokali dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, nie były w pełni dostosowane do wymogów określonych w przepisach prawa. Powyższe ogranicza prawa wyborcze tej grupy osób.
2. Brak wiedzy członków niektórych Komisji na temat uprawnień mężów zaufania i obserwatorów społecznych i różnicy między nimi, nie stawia w pozytywnym świetle kompetencji tych osób.
3. Zaobserwowano również w nielicznych przypadkach agresję niektórych członków Komisji w stosunku do obserwatorów społecznych. Powyższe mogło być wynikiem niezajomości roli obserwatora społecznego.
4. Dodatkowo Delegatura Krajowego Biura Wyborczego w Gdańsku opracowując informację dla obserwatorów społecznych, na podstawie której członkowie Komisji wymagali od obserwatorów społecznych posiadania w widocznym miejscu identyfikatorów, z imieniem, nazwiskiem, funkcją oraz nazwą Stowarzyszenia, które ich wskazało, postawiło członków Komisji w niezręcznej sytuacji, żądania czegoś dodatkowego niepopartego przepisami prawa ani wytycznymi PKW.
5. Ponadto niektóre z utworzonych lokali wyborczych były zbyt małe w odniesieniu do wielkości obwodu. Powyższe przy nasilonej frekwencji dawało poczucie chaosu, bałaganu i powodowało niezadowolenie wśród głosujących.

6. Zaobserwowano, że niektórzy wyborcy nie składali kart do głosowania. Oddany przez nich głos był widoczny przez przezroczystą urnę, co narusza zasadę tajności głosowania. Powyższy sposób postępowania nie spotkał się z reakcją członków Komisji.
7. Podczas szkolenia członków obwodowych komisji wyborczych nie zwrócono dostatecznie mocno uwagi na to ilu plomb użyć do zaplombowania urny, dlatego w niektórych Komisjach urny były zaplombowane dwiema plombami, a w innych czterema plus naklejki. Dwie plomby to zdecydowanie zbyt mało ponieważ członkowie Komisji demonstrowali, że można wtedy swobodnie podnieść narożnik pokrywy i bez problemu dostać się do kart do głosowania.
8. Pozytywnie należy ocenić zmianę kodeksu wyborczego polegającą na zwiększeniu do $\frac{1}{2}$ liczby lokali, które muszą być dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jednak warto byłoby przy kolejnej nowelizacji przepisów zwiększyć do $\frac{3}{4}$ liczbę takich lokali, ponieważ badania przeprowadzone wśród osób z niepełnosprawnościami wskazują, że preferowaną formą głosowania jest głosowanie osobiste w lokalu wyborczym, stąd likwidacja barier architektonicznych powinna być priorytetem i z całą pewnością wpłynie na podniesie frekwencji wyborczej.
9. Kwestie dostępności lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami reguluje *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29.07.2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych*. Niestety przepisy tego rozporządzenia regulują jedynie kwestie związane z budynkiem/lokałem wewnątrz, a całkowicie pomijają otoczenie budynku, w którym mieści się lokal wyborczy. Osoby z niepełnosprawnościami napotykały na liczne przeszkody właśnie już w otoczeniu budynku. Niestety, kwestii tych nie reguluje już wspomniane rozporządzenie Ministra Infrastruktury z uwagi na ograniczony zakres upoważnienia ustawowego. W otoczeniu budynku można było stwierdzić dziurawą, nierówną nawierzchnię uniemożliwiającą skuteczne skorzystanie z podjazdów, strome, trudne do pokonania podejście do podjazdów, wysokie krawężniki. Zbyt mało jest miejsc parkingowych z przeznaczeniem wyłącznie dla osób niepełnosprawnych. Nie wolno zapominać o przygotowaniu i oznaczeniu toalety dostępnej dla osób niepełnosprawnych. Warto rozważyć objęcie zakresem rozporządzenia także otoczenie budynków.
10. Warto podczas szkolenia członków obwodowych komisji wyborczych zwrócić uwagę na zapisy wyżej cytowanego rozporządzenia i obowiązki jakie w związku z nim ciążyą na członkach OKW (członkowie Komisji nie mieli w ogóle wiedzy o takiej regulacji).
11. W wielu z przebadanych lokali żaden z członków Komisji nie pełnił funkcji „strażnika urny”.
12. Należy także w wyborach samorządowych odejść od systemu dwóch komisji obwodowych.
13. Bezwzględnie należy powrócić do poprzedniej definicji znaku „X” rozumianego jako dwie przecinające się linie, a nie co najmniej dwie przecinające się linie oraz do zakazu dopisków w obrębie kratek.